

Universitätsbibliothek Wuppertal

L. Annaei Senecae Tragoediae

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Amstelodami, 1662

Actus quintus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-770](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-770)

Missum certa librare manu,
 Tutosque fuga figere cervos,
 Nondumque feræ terga jubatæ; 1130
 Ite ad Stygios umbræ portus,
 Ite innocuæ, quas in primo
 Limine vita scelus oppressit
 Patriusque furor: ite infaustum
 Genus, ô pueri, noti per iter 1135
 Triste laboris: ite, iratos
 Visite reges.

tum vocat sagittiferum, ostendit Marcelli interpretationem esse falsam, quod poëtae probant meliores; separatim enim ponit corytum & arcum Virgilius: item corytum & tela Ovidius: ille præterea testatur ejusmodi pharetâ usos Etruscos; hic Getas & Sarmatas; Seneca hoc loco Scythas. *Leve telum* heic intelligo, habile & pondere minus onerosum. *Fabrizius.*

1129. *Tutosque*] Qui pedum velo-

itate freti, salutis fiduciam in fuga ponunt. *Farnabius.*

1130. *Nondumque*] Necdum ausi estis leonem jubatum aggredi. *Idem.*

1135. *Noti*] Generaliter, vel, noti patri vestro qua descendit, rediitque. *Idem.*

1136. *Iratos*] Plutonem & Proserpinam patri vestro indignatos propter vim illatam, vel, ut vers. 610. tristes deos, vel Tyrannos quos Hercul. demiserat. *Idem.*

ACTUS QUINTUS.

HERCULES. AMPHITRYON. THESEUS.

Hercules experrectus & menti restitutus, postquam suos à se interfectos comperisset, manus sibi inferre parat: patris precibus victus sibi parcat, Aibenasque Thesei consilio purgandus proficiscitur.

Quis hic locus? quæ regio? quæ mundi plaga?
 Ubi sum? sub ortu Solis, an sub cardine
 Glacialis Ursæ? nunquid Hesperii maris 1140
 Extrema tellus hunc dat Oceano modum?
 Quas trahimus auras? quod solum fesso subest?

1139. *Cardine*] Polo Arctico. sup. vers. 6. *Farnabius.*

1140. *Nunquid*] Aut in Hispania ubi Oceanus terræ facit terminum. *Idem.*

1141. *Modum*] Finem, terminum.

Certe ita apud Horatium, modus agri non ita magnus, dicitur. *Delrius.*

1142. *Quas trahimus auras?*] Superas aut inferas? vel sub quo caelo? in qua regione? *Quia subdit,* quod solum fesso subest. *Farnabius.*

Certe redimus. unde prostrata domo
 Video cruenta corpora? an nondum exiit
 Simulacra mens inferna? post reditus quoque 1145
 Oberrat oculos turba feralis meos.
 Pudet fateri. pavel: nescio quod mihi,
 Nescio quod animus grande praefagit malum.
 Ubi est parens? ubi illa natorum grege
 Animosa conjux? cur latus laevum vacat 1150
 Spolio leonis? quonam abiit tegimen meum,
 Idemque somno mollis Herculeo torus?
 Ubi tela? ubi arcus? arma quis vivo mihi
 Detrahare potuit? spolia quis tanta abstulit?
 Ipsumque quis non Herculis somnum horruit? 1155
 Libet meum videre victorem, libet.
 Exurge victor, quem novum caelo pater
 Genuit relicto: cujus in foetu stetit
 Nox longior, quam nostra. quod cerno nefas?

Nati

1143. Vnde] Videns cadavera hu-
 ni strata dubitat, an redierit ab inferis,
 necne, tandem ait, certe redimus. Farn.

1145. Inferna?] Qualia vidi apud
 inferos. Idem.

1146. Oberrat oculos turba] Etruscus:
 oculis turba feralis meis. Vt infra:
 jam dudum mihi monstrum impium, &c.
 Oberrat. Staius 9. Theb. dilecta genis
 morientis oberrant Taygeta. Gronovius.
 Feralis] Mortuorum. Farnabius.

1151. Tegimen] Leonis pellis, qua
 me interdum tegere solebam, qua mihi
 dormituro strata pro lecto erat. Idem.

1153. Vivo] Empiricè a piigi Caysle
 27. 7. xbovi deprodiui. Idem.

1154. Tanta] Mihi, tam forti. Id.

1155. Ipsumque] Etiam Herculeum
 dormientem. Deltrius.

1157. Exurge victor,] Etruscus,
 virtus. An legendam: Exsurge, virtus,
 quae novam caelo pater genuit relicto.
 Nec mirum sit, virum fortem appellari
 virtutem, quando & Tacitus lib. 16.
 Ad postremum Nero virtutem ipsam

exseindere concupivit, interfecto Bara
 Sorano & Thrasea Peto. Gronovius.
 Si quem me fortiorem genuerit Iupiter
 adulterata & vitata aliqua femina per
 longiorem noctem, quam qua ego ge-
 nitus sum. supra vers. 24. Farnabius.

1158. Cujus incestu stetit Nox lon-
 gior,] Docent nos incestare esse vitia-
 re & corrumpere; inde incestum late
 pro quovis stupro vel adulterio. Quo-
 modo tot viri docti hoc praeterire po-
 tuerunt sine nota? Ut ipse Hercules et
 incesto se procreatum dicat? At quan-
 to pudentius apud Staium prima The-
 baide de suis natalibus Polynece; Prae-
 clare Florentinus: cujus in fastu stetit
 Nox longior. Latini factam dicunt &
 gravidam & partu liberatam, ut teste
 Servius ad primam Aeneida. Hinc fa-
 ctus & conceptus & partus. Prius hic
 postea Amphitrone: Pater curavit,
 una ut facti fieret. Varro lib. 2.
 de se rust. Appello facturam à conceptu
 ad partum: hi enim pragnationis primi
 & exitum sues. Gronovius.

1160. Na-

H
 Nati cruenta
 Perempta cor
 Quis tanta T
 Hercule reve
 Actra quito
 Pulsata Pel
 Succurre, f
 Ruat ira in
 Non mon
 Procede:
 Thracis cr
 Libye de
 En nudus aff
 Petas inerm
 Paterque vu

1160. Nati] scribit Tacitus quod timachum, Demetrius, & Ciceronem, Theocritum, Theocritum, & Delocum Philolam tres: Aremacium & Ophionem. 1161. Qui Lycium Lydimus vel dicitur esse ab hoc regnum venisset me. Farnabius. 1162. Quis tanta] Exortum, aut Peloponnesum, aut Peloponnesum. Idem. 1163. Actra] Actra. Idem. 1164. Pulsata] Pulsata. Idem. 1165. Pulsa] Pulsa. Idem. 1166. Nati] Nati. Idem. 1167. Nati] Nati. Idem. 1168. Nati] Nati. Idem. 1169. Nati] Nati. Idem. 1170. Nati] Nati. Idem.

Nati cruenta cæde confecti jacent: 1160

Perempta conjux. quis Lycus regnum obtinet?

Quis tanta Thebis scelera moliri ausus est,

Hercule reverso? quisquis Ismeni loca,

Actæa quisquis arva, qui gemino mari

Pulsata Pelopis regna Dardanii colis, 1165

Succurre, sævæ cladis auctorem indica,

Ruat ira in omnes. hostis est, quisquis mihi

Non monstrat hostem. victor Alcidx lates?

Procede: seu tu vindicas currus truces

Thracis cruenti, sive Geryonæ pecus, 1170

Libyæve dominos: nulla pugnandi mora est.

En nudus asto, vel meis armis licet

Petas inermem. cur meos Theseus fugit

Paterque vultus? ora cur condunt sua?

Differte

1160. *Nati*] Pindarus octo fuisse scribit: Izacius quatuor, Onitem, Therimachum, Democoontem, & Creontem, & Creontidem: Apollodorus Therimachum, Creontiadem, Lamium, & Deicontem: Eutripides & Philostatus tres: Higynus duos, Theremachum & Ophytem. *Delvius*.

1161. *Quis Lycus*] Quis tyrannus Lyci similis vel deterior, &c. ille enim me absente regnum occupavit: hic autem reverso me. *Farnabius*.

1163. *Quisquis*] Aliquis ex iis qui Bœotiam, aut Peloponnesum inœolit, indicet mihi hujus cladis authorem. *Idem*. *Ismeni*] Bœotix, quam rigat fl. Ismenus. Suprà vers. 333. *Idem*.

1164. *Actæa*] Attica, maritima, ab *αἰών* litus: aliis, ab Athide Cranai filia. *Idem*. *Gemino*] *Ægæo* & Ionio mari. Suprà vers. 335. *Idem*.

1165. *Pulsata*] Peloponnesum Pelopi filio Tantalæ regis Phrygum regnatam, à quo & nomen habuit illa Peninsula. *Idem*. *Dardanii*] Phrygem fuisse docebo postea: tamen Apollonius lib. 2. Paphlagonem facit; Euphotion, Lydum. *Delvius*.

1167. *Ruat ira in omnes*.] Sic optimus & quicquid hætenus visum librorum, præter unum, in quo *hostes*. Satis placet alterum. *Omnes* dicit quoslibet, quoscunque obvios. Ut apud Horatium: *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum*. Gronovius.

1169. *Seu tu*] Seu tunc liceris interfectum à me Diomedem. suprà versu 225. *Farnabius*. *Currus*] Iugales equos, qui carne humana vescabantur. *Idem*.

1170. *Sive Geryonis pecus*.] Florentinus, *Geriona*: ut & verustiores habere Pall. indicavit jam dudum Comelinus. Sic Agamemnone: *Geryone spoliū triformis*. Ut plane liber Etruscus, & alludent alii. Propertius 3, 21. *Geryone stabula*. Silius lib. 13. *Monstrum Geryones immane tricornis ira*. Gronovius. *Geryonæ*] Seu Geryonis abacta pecora, vers. 230. *Farnabius*.

1171. *Libyæve*] Seu Antæum versu 481. & Atlantis hortos vers. 237. *Idem*.

1174. *Ora cur condunt*] Manu inter lacrymandum, vel præ pudore. *Idem*.

F 1175. *Dis-*

Differte fletus. quis meos dedit neci 1175
 Omnes simul, profare: quid genitor files?
 At tu ede Theseu, sed tua, Theseu, fide.
 Uterque tacitus ora pudibunda obtegit,
 Furtimque lachrimas fundit. in tantis malis
 Quid est pudendum? nunquid Argivæ impotens 1180
 Dominator urbis? nunquid infestum Lyci
 Pereuntis agmen clade nos tanta obruit?
 Per, te, meorum facinorum laudem precor,
 Genitor, tuique nominis semper mihi
 Numen secundum; fare, quis fudit domum? 1185
 Cui præda jacui? *Amph.* Tacita sic abeant mala.
Herc. Ut inultus ego sim? *Amph.* Sæpe vindicta obfuit.
Herc. Quisquamne segnis tanta toleravit mala?
Amph. Majora quisquis timuit. *Herc.* His etiam pater
 Quidquam timeri majus aut gravius potest? 1190
Amph. Cladis tuæ pars ista, quam nosti, quota est?
Herc. Miserere, genitor: supplices tendo manus.

1175. *Differte fletus.*] Membranz antiquissimæ: *Desertellus*. Vix audeo fateri me dubitalle, an olim fuerit: *Differte lessum*. Notum illud Plauti: *Thetis lamentando lessum fecit filio*. Nic. Heinsius conjiciebat, *Reserte jussi*. Gronovius. *Differte fletus.*] Vt supra, *differte amplexus*. ver. 636. quin missis lacrymis dicite, quis meos, &c. *Farnabius*.

1177. *Tua*] Emphasis, id est, bona fide: Theseus enim amicis erat fidus, utcunq; uxoris fidem non præstaret. *Idem*.

1180. *Nunquid Argivæ potens*] Scribe cum Etrusco: *nunquid Argivæ impotens Dominator urbis?* Tyrannum enim facit, impotentem ejus dominationem toties expertus. Statim corrupti libri: *nunquid infestum mihi Parentis agmen*. Cujus interpretationem excogitavit Scaliger, & fuere, qui sic egerunt. Sed alteri fundus Etruscus. *Gronovius*. *Argivæ*] Euryst. *Farn.*

1183. *Per te,*] *Ordo est*, precor per laudem meorum facinorum. *Farn.*

1185. *Secundum;*] A Iove, cuius numen mihi primum. *Farnabius*.

1186. *Cui prædajacui?*] Quis arma me præsentē diripuit? sic Claudian. — *cui præda feror?* Deltius. *Tacita*] *Μὴ κελίς, μὴ ἕτερος*. Sophoc. *Ant.* ne inquire curiosus ea quæ nescire præstat. *τὸ δ' αἰδῶ*. *Farnabius*.

1187. *Vt inultus*] Itane abeant ignota, ut ego non ulciscar? *Idem*.

1188. *Segnis*] Etiam ignavus? *Id.*

1189. *Majora*] Fortis tamen minor tolerabit, ut majora deviret. *Id.*

1191. *Cladis*] Quam vides & nosti, cædes, minima pars est calamitatis tuæ, quam non vides. *innuit multo profus esse, quod ab ipso cæsisunt*. *Idem*.

1192. *Manus.*] Manus mea sibi male conscia refugit contactum patris. Sic infra ver. 1317. *alii exponunt*, pater refugit tangere meas manus, *non placet*. *Idem*.

Quid hoc? manus refugit. hic errat scelus.

Unde hic cruor? quid illa puerili madens

Arundo leto, tincta Lernæa nece?

1195

Jam tela video nostra, non quaero manum.

Quis potuit arcum flectere? aut qua dextera

Sinuare nervum vix recedentem mihi?

Ad vos revertor: genitor, hoc nostrum est scelus?

Tacere, nostrum est. *Amph.* Luctus est istic tuus; 1200

Crimen novercæ. casus hic culpa caret.

Herc. Nunc parte ab omni genitor iratus tona,

Oblite nostri: vindica fera manu

Saltem nepotes: stelliger mundus sonet,

Flammæ & hic & ille jaculetur polus:

1205

Rupes ligatum Caspiæ corpus trahant,

Atque ales avida. cur Promethei vacant

Scopu-

1193. *Hic errat scelus.*] Sic boni libri, & sic in Thyeste vers. 474. *errat hic aliqui dolus.* Ne quem inducant Deliani codices, *hic erat, vel hoc erat,* venditantes: aut interpretes audiatur conjectantes: *hinc erat scelus.* Gronov. Scelus, cujus author me latuit, in his manibus errat.

1195. *Tincta*] Hydræ sanguine & felle tincta. *Farnabius.*

1196. *Non quaero manum.*] Non ambigo de manu, qua iis uti poterit, quod nulla valuit præter meam. *Idem.*

1197. *Quis potuit arcum flectere?*] Bene Gruterus à fronte versus, *Quis:* sed dein liber optimus: *aut qua dextera Sinuare nervos vix cedente mihi.* Hinc illa variatates apud Delios: ut enim quisque novus accessit librarius, voluit complete versam. Alius, *vix jam cedentem,* quod cum lex metri refuteret, frustra explicatur: alius, *vix pene cedentem:* alius, *pene vix cedentem:* quartus, *vix cedentem,* ut & meæ membranæ. *Vossiana: qua dextera S. nervum pene cedentem.* Vix tamen videtur aliud restitui potuisse quam quod receptum est. *Gronovius.*

1200. *Tacere,*] *ἄσπετος* tacens, consentire videtur. *Farn. Luctus*] Luctus quidem causa tua est; at crimen est Iunonis. *Farnabius.*

1202. *Genitor*] Iupiter. *Idem.*

1203. *Nostri:*] Qui curam non habuisti mei, filii tui à mente abalienati & nepotum tuorum à me interfectorum, vel obliviscere me filium esse tuum. *Sera manu*] Post admissum scelus, quod ante oportuit. *Farnabius.*

1204. *Nepotes:*] Tuos ex me nepotes à me caecos. *Idem.*

1205. *Flammæ & hic & ille*] *Etruscus: Flammæque & hic & ille.* Gronovius. *Hic*] Uterque polus. *Farnabius.*

1206. *Caspia*] Montis Caspii, qui Tauri pars fuit. *Idem.*

1207. *Cur Promethei*] Abicipiat in locum Promethei, cujus Caucaeo catenis alligati jecur renascens assidue depascebatur aquila ob ignem Iovi surreptum, quem tamen jam pœna illa liberavit Iupiter præmonitus à Prometheo, ut à Thetidos connubio abstineret. *Idem.*

Scopuli? paretur vertice immenso feras
 Volucresque pascens Caucaſi abruptum latus,
 Nudumque ſilvis. illa, quæ Pontum Scythen 1210
 Symplegas arctat, hinc & hinc vinctas manus
 Diſtendat alto: cumque revocata vice
 In ſe coibunt ſaxa, quæ in cœlum expriment
 Actis utrinque rupibus medium mare,
 Ego inquieta montium jaceam mora. 1215
 Quin ſtructurum acervans nemore congeſto aggerem,
 Cruore corpus impio ſparſum cremo?
 Sic, ſic agendum eſt; inferis reddam Herculem.
Amph. Nondum tumultu pectus attonito caret.
 Mutavit iras: quodque habet proprium furor, 1220
 In ſe ipſe ſævit. *Herc.* Dira Furiarum loca
 Et inferorum carcer, & fonti plaga

Decre-

1208. Paretur] In meum ſupplii-
 cium. *Farnabius.*

1211. *Symplegas*] *Symplegades*
 vel *Cyaneæ* inſulæ ſunt ſcopuli in
 Ponti Euxini oſtio, quæ ſinguntur con-
 currentes, eo quod non multum à ſe
 diſtantes navigantibus modo diſjun-
 gi, modo coire videantur. Optat *Her-
 cules*, ut ubi hæ invicem colliduntur,
 manu altera ipſe utrique alligatus
 intermedius concutiat. Vide *Me-
 deam* verſ. 341. *Idem.*

1215. *Ego inquieta montium*] Con-
 venit magnus *Scaliger* conſcientiam
 lectoris, an hoc intelligat. Non tan-
 tum conſcii nobis ſumus nos hæc re-
 tectè intelligere, ſed etiam conſcios alios
 non recuſamus. Optat ſe medium jace-
 re inter duas *Symplegades*, illarum
 velut *moram*, impedimentum, obicem:
 qui eas moretur, veter aut ſatis arctè
 conjungi aut ruriſus diſtrahi: eamque
moram inquietam, ſeu quæ identidem
 à commiſſis ſcopulis ſollicitetur, im-
 petatur, inquietetur. Vt apud *Virgi-
 lium*, Abantem pugna nodumque *mo-
 ramque*: apud *Florum*, *ſcopulus & no-
 dus & mora publica ſecuritatis Anto-*

nius: in proſis *Senecæ*, *commiſſuras &
 moras*, quod etiam male ſollicitantur.
Scaliger, in *quieta mora*: explicatque,
 in illa mora, in illo quieto momento,
 idque jam oſtentant aliquæ editiones.
 Veſtram fidem, Viri doctiſſimi! hoc-
 cine eſt Latine loqui? *Gronovius*. *Eg]*
Moram iis injiciam, corpore ſcil. meo
 ne coëant, interjecto. *Farnabius.*

1216. *Quin ſtructurum*] Aut cur non
 potius ipſe in conſtructuram pyram me
 conjicio? *triste de morte ſua omen.*
Idem.

1217. *Impio*] Natorum à me im-
 pie effuſo. *Idem.*

1218. *Reddam*] Vt qui prius iſi
 fuerim.

1219. *Nondum*] Non receſſit furor
 ejus in totum. *Farnabius.* *Tumulta
 pectus attonitum caret.*] *Etrufcus*, *at-
 tonito*. Sic in *Thyefte*: *Fateor, immul-
 tus peſtora attonitus quatit*. *Hypallage*
 frequenti. At mox: *In ſe ipſe ſævit*:
 non furit: quod fruſtra adjutum iſt
Lipſius. *Gronovius.*

1220. *Mutavit iras*:] Ab aliis in ſe.
Farnabius.

1221. *Dira*] *Supplicii loca*. *Idem.*
 823; *Es*

Decreta turbæ, & si quod exilium latet
 Ulterius Erebo, Cerbero ignotum & mihi,
 Huc me abde tellus: Tartari ad finem ultimum 1225
 Mansurus ibo. pectus ô nimium ferum!
 Quis vos per omnem, liberi, sparsos domum
 Deslere digne poterit? hic durus malis
 Lachrimare vultus nescit. huc enses date;
 Date huc sagittas; stipitem huc vastum date. 1230
 Tibi tela frangam nostra; tibi nostros puer,
 Rumpemus arcus, ac tuis stipes gravis
 Ardebit umbris: ipsa Lernæis frequens
 Pharetra telis in tuos ibit rogos.
 Dent arma pœnas: vos quoque infaustas meis 1235
 Cremabo telis, ô novercales manus.
Thef. Quis nomen unquam sceleris errori addidit?

Herc.

1223. *Et si quod exilium latet*] Copulativam & hic & sequenti versu loco priorè arcer liber optimus. Gronov.

1224. *Erebo,*] Infernalium fluviorum infimo. *Farnabius.* Qui omnia ibi perstrutatus sum. *Idem.*

1226. *O nimium*] Quod non solvatur in lacrymas, sed quis vos digne deslere poterit? &c. *Idem.*

1228. *Durus*] Induratus malis. *Id.*

1231. *Tibi tela*] *Conversus ad unum filiorum dicit,* Tibi sagittas frangam: *ad alterum,* tibi arcum: *ad tertium conversus dicit,* tuis manibus quasi inferiæ comburetur clava hæc; *ad quartum,* tuo rogo ardebit pharetra, atque ita quatuor *Herculem filios (quorum nomina Quitem, Therimachum, Democonta, Creontiadem ferunt) interfecisse vult,* quos alii duos, alii octo statuunt. *Idem.*

1233. *Lernæis*] Suprà vers. 1194. *Idem.*

1235. *Vos quoque*] Vosque una cremabo manus meæ, quæ nimis obsequæ estis odio novercæ meæ Iulonis. *Idem.*

1237. *Nomen sceleris errori indidit?*]

Sic Aldus. *Deltrius dedit.* Pall. omnes & cum illis *Gruterus addidit:* quæ lectio cæteras prægravat fulta codicis Etrusci auctoritate. Habet aliquid veneris arcant hoc verbum. Apud Virgil. *Teuctris addita Iuno;* Macrobio est, *adfixa & per hoc infesta, inimica & infesta:* notaturque sic dixisse Lucilium: *Si mihi non prator stet additus atque agitet me.* Sane tam honos additur quam contumelia: tamen frequenter adhibetur in pejorem partem. Virgilius 1. *Georg. malum virus serpentibus addidit atris.* Et, *Mox & frumentis labor additus.* Plautus *Captivis* 201. *multam oculis miseriam additis.* Nam in loco vexatissimo nihil adhuc *Camæarii* lectioe commodius vidi. Sic *addere virgas,* apud Livium, lib. 26. *Liber, viro furti adde virgas, & in eum primum lege age.* Et sic scribendum apud Silium lib. 2, 591. *agit addita Erinmys, non abdita,* ut editur. Nam in factis ejusmodi *cuncto sua regnat Erinmys Peltore,* ut de Lemniis mulieribus loquitur Statius. *Idem* Silius alibi: *nascentique addita sara.* Arnobius lib. 1. *Morsu animam serpens tollit,* mala-

Herc. Sæpe error ingens sceleris obtinuit locum.

Thef. Nunc Hercule opus est. perfer hanc molem mali.

Herc. Non sic furore cessit extinctus pudor, 1240

Populos ut omnes impio aspectu fugem.

Arma, arma, Theseu, flagito propeere mihi

Subtracta reddi. sana si mens est mihi,

Referte manibus tela : si remanet furor,

Pater recede. mortis inveniam viam. 1245

Amph. Per sancta generis sacra, per jus nominis

Utrumque nostri, sive me altorem vocas,

Seu tu parentem ; perque venerandos piis

Canos, senectæ parce desertæ precor,

Annisque fessis : unicum lapsæ domus 1250

Firmamen, unum lumen afflicto malis

Temet reserva. nullus ex te contigit

Fructus

maledicam si primordiis rerum, quod tam seava prodigia genituris spirantibus addiderunt. Quem locum olim contra Stewechium, Gelenium, Vrsinum, Heraldum defendebamus, accepto rps maledicam si, propria quadam Arno-bio figura, pro illo, an maledicam. His omnibus additum est, male, infeliciter, vice pœnæ additum. Sic errori nomen sceleris additum, est, error vocabulo sceleris infamatus. Ovidius lib. 9. met. namque hoc avus Eurytus illi Addiderat nomen. Vbi tamen sine crimine est. Cæterum hunc versum, ut &, Nunc Hercule, Amphitruonis personæ assignat Florentinus. Gronov.

1239. *Nunc Hercule*] Nunc tibi opus est solita tua tolerantia. *Farnab.*

1240. *Non sic furor*] Nec tamen adeo mihi pudorem excussit furor, ut tanto sceleri superesse velim, & perfrecta fronte occurram hominibus, qui me horrentes fugiant è conspectu meo. *Farnabius.*

1243. *Sana*] Quæ sciar uti armis. vel quæ sentiat quid admiserim, statuatque pœnas sceleris exigere. *Idem.*

1245. *Mortis inveniam viam*] Sic

liber optimus & omnes, præter unum: sic postulat sensus. Viriliore, *inveni,* & aurium isto judicio fruatur, qui vollet : nos nihil offendimur veteri religione. Anchises apud Virgilium : *Ipse manu mortem inveniam.* Gronovius, *Mortis*] Etiam absque armis mortem inveniam. mori enim certum est. *Farnab.*

1246. *Per sancta generis sacra,*] Per sancta generis jura mutuaque patris precor. Vel per sacrificia gentilitia. *Id.* Gentilitia sacra intelligit : quorum mentio apud Livium lib. quæ gentilibus erant communia. Gentiles vero dicuntur, qui ex eodem genere orti sunt, ut Sex. Pompeius scribit. & qui simili nomine appellantur, ut ait Cincius, gentiles mihi sunt. Quo sensu, secundum quosdam Cicero Servium Tullium regem gentilem suum appellavit, cum interim ab eo genus non traheret. vide Paul. Manutium ad 1. epistol. famil. Ciceron. *Delirium Nominis*] Alumnus & parentis. *Farnab.*

1251. *Vnum*] Te mihi amicis destituto, soli, seni, malis afflicto solum unicum reserva. *Farnabius.*

1252. *Nullus*] Hactenus de te absente

Fructus labor
Autem
Rerum
Amicitia
Fructum
Herc. Cur
Morerque
Mentem
Etiam furor
Animo meo
Amph. Perim
Amph. Genit
Amph. Mem
Unus a te
Herc. Veni
Laudanda
Succurre
Seu tristi

fructus sollicit
licet ut præ
1251. Mo
Nunc hæc
quod melius
luta. Aliter
demonstrat
de sententi
per se acco
ante dicitur
bet optime
Gronovius
1251. Mo
1260. Mo
& laude dicit
ruffi de sceler
1261. Fa
nec culpam
li. item.
1260. Mo
est illi a mo
1261. Per
que placet

Fructus laborum. semper aut dubium mare,
Aut monstra timui. quisquis in toto furit
Rex sævus orbe, manibus, aut aris nocens, 1255

A me timetur. semper absentis pater
Fructum tui, tactumque & aspectum peto.

Herc. Cur animam in ista luce detineam amplius,
Morerque, nihil est: cuncta jam amisi bona:

Mentem, arma, famam, conjugem, natos, manus; 1260
Etiam furorem. nemo polluto queat

Animo mederi: morte sanandum est scelus.

Amp. Perimes parentem? *H.* Facere ne possim, occidam.

Amp. Genitore coram? *Herc.* Cernere hunc docui nefas.

Amph. Memoranda potius omnibus facta intuens, 1265
Unus à te criminis veniam pete.

Herc. Veniam dabit sibi ipse, qui nulli dedit?

Laudanda feci iustus, hoc unum meum est.

Succurre genitor, sive te pietas movet,

Seu triste fatum, sive violatæ decus 1270

Virtu-

sente sollicitus fui: mihi jam tandem
liceat tua præsentia frui. *Farnabius.*

1255. *Manibus, aut aris nocens.*]

Notat Raphelingius, in aliis esse *armis*:
quod melius etiam judicat manus il-
lustris. Alii explicant in homines cru-
delem, in deos impium. Et nimis laxè,
& non satis. *Aris nocentem*, intellige,
per aras nocentem, qualis fuit *Bufris*:
unde *illaudati Bufrisidæ ara*. Statim li-
ber optimus etiam, *A me timetur*.
Gronovius.

1258. *Cur animam*] Non est cur
diucius vivam. *Farnabius.*

1260. *Manus*;] Quondam egregia
& laude digna aggressus, nunc dedeco-
rosa & scelerata. *Idem.*

1261. *Furorem*] Quo me tenente
nec culpam agnovi, nec dolorem sen-
si. *Idem.*

1262. *Morte*] Insanæ menti nulla
est nisi à morte medela. *Idem.*

1263. *Perimes parentem?*] Hoc quo-
que *Florentiæ* dicit *Amphitruo*; nec

non sequens: *Genitore coram?* Et vi-
detur *Theseus* demum interfari ver-
su 1271. *Gronovius.* *Perimes*] An te
collendo eris mihi causa mortis? *Farn.*
Facere] Imo ipse me occidam, ne
quando in furorem relapsus te interfe-
ciam, ut nuper, &c. *Farnabius.*

1264. *Genitore*] An te occides co-
ram patre? *Farnab.* *Cernere*] Assue-
feci eum hujusmodi spectaculis, qui in
conspectu ejus interfeci uxorem & na-
tos. *Idem.*

1265. *Memoranda*] Cæteras tuas
virtutes perpende, iisque hanc unam
condona.

1266. *Veniam*] Egone, qui ab aliis
fontibus pœnas poposci, mihi igno-
scam? *Farnabius.*

1268. *Laudanda*] Ab *Eurytheo*
iustus, laudanda feci, scelus hoc à me
profectum est. *Idem.*

1269. *Pietas*] Nepotum cædis pia
vindicta. *Vel*, filii tui sibi & aliis dete-
stabilis commiseratio. *Farnab.*

Virtutis : effer arma; vincatur mea
 Fortuna dextra. *Theb.* Sunt quidem patriæ preces
 Satis efficaces. sed tamen nostro quoque
 Movere fletu. surge, & adversa impetu
 Perfringe solito : nunc tuum nulli imparem 1275
 Animum malo resume. nunc magna tibi
 Virtute agendum est; Herculem irasci veta,
Herc. Si vivo, feci scelera: si morior, tuli.
 Purgare terras propero : jamdudum mihi
 Monstrum impium, saxumq; & immite, ac ferum 1280
 Oberrat : agedum dextra, conare aggredi
 Ingens opus, labore bislæno amplius.
 Ignave cessas? fortis in pueros modo,
 Pavidasque matres? arma nisi dantur mihi,
 Aut omne Pindi Thracis excindam nemus, 1285
 Bacchique lucos, & Cithæronis juga
 Mecum cremabo : tota cum domibus suis,
 Dominisque recta, cum Deis templa omnibus
 Thebana supra corpus excipiam meum,
 Atque urbe versa condar. & si fortibus 1290

Leve

1275. Nulli] Nulli malo inferio-
 rem, imo majorem. *Farnabius.*

1277. Virtute] Ut te virum præ-
 beas. *Idem.* Herculem] Dolorem
 tuum, iramque vince. *Idem.*

1278. Si vivo,] Si mihi post tale
 flagitium vitæ usum indulsero, vide-
 bor consulto fecisse & approbare. *Id.*
 Si morior,] Si vero morte ulciscar,
 cedat per vim aliunde illaram & ex-
 tinguo morbi impulsu hoc pete-
 trasse. *Idem.*

1280. Monstrum] Monstruosum sc.
 scelus hoc meum. *Idem.*

1281. Agedum] Aggredere itaque,
 ô dextra, hoc monstrum extingue, cu-
 jus laboris gloria duodecim illorum à
 te gestorum laudem superabit. *Idem.*

1284. Pavidasque] Per indignatio-
 nem dixit, pro matrem pavidam. ut
Theb. 368. *Med.* 1005. *Agam.* 122. *Id.*

Miss. uno consensu omnes, Pavidasque
 matres. & recte. sicut enim sæpius uti-
 tur plurali numero auctor noster, id-
 que elegantè, ad augendam invidiam,
 cui malo dum medicinam non neces-
 sariam adhibere conantur imperiti,
 gravius multo afficiunt. *Commel.* *Ar-*
ma nisi dantur mihi] Etruscus, dantur,
 & sequenti, excidam. Gronov.

1285. Pindi] Montis in confinibus
 Thessaliæ versus Thraciam. *Farnab.*

1286. Bacchique] Sylvas incæduas
 prope Thebas, quæ Baccho consecra-
 tæ sacrificiis lucent. *Idem.*

1290. Et, si] Quod si domus, tem-
 pla, mœnia, portæ septem, universa
 urbs Thebarum nimis leve pondus sit
 ad me opprimendam, vertam ego in
 caput meum omnia inter terram &
 cælum summum. *Vel,* molem ipsam
 terræ, quæ in medio librata suo in-
 terposita

Leve pondus humeris mœnia immissa incident,
 Septemque opertus non satis portis premar,
 Onus omne media parte quod mundi fedet,
 Dirimitque superos, in meum vertam caput. (lis, 1295
Amph. Reddo arma. *Herc.* Vox est digna genitore Hercu-
 Hoc

terpositu alterum hemisphærium, seu
 cœli faciem mediam ab altera separat
 & occulit. *Farnabius.*

1291. *Mœnia inversa incident,* Non
 alii legunt *immersa*: ut supine anno-
 tat homo eruditus: sed est ea vet. co-
 dicis unius interpolati lectio pro *im-*
missa: quod servat Etruscus, omnes-
 que alii: neque est mutandum. Neque
 elegantius *excident*, ut visum non ne-
 mini: conjungendum enim, *leve pon-*
us incident: si, inquit, immissa & con-
 jectâ in me mœnia hos humeros non
 gravabant, depriment. *Immissa inci-*
dent, ut apud divinum Poëtam, *Lapsa*
cadunt folia. Gronovius.

1293. *Media parte qua mundus se-*
det, Duas afferunt explicationes:
 unam de toto quod inter terram &
 cœlum supremum interjacet: alteram
 de mole ipsa terra. Prior est nugato-
 ria, posterior vera. quod ut certius sta-
 tuas, emenda ex Florentino: *Onus*
omne media parte quod mundi sedet. Hoc
 enim superos dirimit, puta nos & An-
 tipodas. *Idem.*

1295. *Redde arma. A. Vox est*]
 Quamquam decrevit vitii summi, qui
 personas aliter ponunt, eos errare: ta-
 men verum est, quod notat Delrius,
 hæc fringere & jacere, qualia peccare
 non solet hic auctor. Neque culpa est
 ejus (didicimus ex Etrusco exemplari)
 sed libratorum, qui & verba leviter
 corruperunt, & personas male sic or-
 dinarunt. Caput igitur hujus versus
 dandum est Amphitruoni. Is animad-
 vertens amotis armis Herculem magis
 irritari, & prope secundum furorem
 esse, satius ducit ea restituere nondum
 profus efferato: id quod facit simul
 cum his dictis: *A. Reddo arma.* Ita
 namque Florentinæ legitur, non *Redde.*

Quæ Hercules recipiens, paullo pla-
 cator, ait: *H. Vox est digna genitore*
Herculis: facis quod te dignum est:
 neque enim decet, qui Herculis audiat
 pater, instrumenta gloriæ filio invo-
 lare aut arcere. Potro Hercules tenens
 manu telum, & inspicens, & stimu-
 lans dolorem suum ad manus sibi adde-
 rendas ait. *Hoc en peremptus spiculo*
cecidit puer: quibus mactatum filium
 & patrum parricidium sibi ipse ex-
 probrat. At leniens invidiam facti
 Amphitruo subjicit opportune arie-
 tem illum, *telum manu fugisse*, ceu
 non tantum bonus imperator, verum
 etiam jurisconsultus. *A. Hoc luno te-*
lum manibus emisisti tuis. Immo non tu
 auctor hujus mali, sed divum regina,
 quæ in feriendo puero tuis neciis atque
 inviti manibus usa est: quæ fecit, ut
 telum manu fugeret. Hercules nihil
 motus hac extenuatione facti, magis
 aperit consilium de se interficiendo:
H. Hoc nunc ego utar. Fuerit ante hoc
 telo usa Iuno: nunc duntaxat ipse ego
 utar. Territus tam præcipiti denuncia-
 tione Amphitruo, & ad ultimum ti-
 moris admotus non invenit verba,
 quibus eum pergat dehortari, sed ex-
 tremum metum suum & summam sol-
 licitudinem rebus & argumento ex-
 hibet: *A. Ecce quam miserum metu*
Cor palpitat, pectusque sollicitum ferit.
 Ita namque Florentinus, neque aliter
 legendum est. Est autem illud, quod
 Ovidio: *Astonii micuere sinus.* Et,
Corque timore micat. Et, *Corda micant*
regis. Manilioque: *magnis concita caus-*
sis Corda micant. Pergit tamen Hercu-
 les, & telum in se vertit, dicens:
H. Aptata arundo est. Ita stanti & de
 extremo momento deliberanti trepidus
 rursum instat Amphitruo: *A. Ecco*

Hoc en peremptus spiculo cecidit puer.

Amph. Hoc, Juno, telum manibus emisit tuis.

H. Hoc nunc ego utar. *A.* Ecce, quam miserum metu Cor palpitat, corpusque sollicitum ferit.

H. Aptata arundo est. *A.* Ecce, jam facies scelus 1300

Volens, sciensque. pande, quid fieri jubes?

Nihil rogamus; noster in tuto est dolor.

Natum potes servare tu solus mihi,

Eripere nec tu. maximum evasi metum.

Miserum haud potes me facere, felicem potes. 1305

Sic statue quidquid statuis, ut causam tuam

Fa-

jam facies scelus Volens sciensque : & hujus unius personæ est omnis sermo usque ad versum 1314. ubi responder jam sedatus & concedens Hercules. *Gronovius. Genitore*] Quæ & me tam fortis viri patrem fortitudinis admoneat, doceatque morti. *Et cum dicto petit arundinem. Farnabius.*

1300. *Iam facies*] Tibi & patri mortem inferendo. *Idem.*

1301. *Volens*,] Sanus, non per futuri erroris & ignorantiam, ut dudum. *Idem.*

1302. *Nihil rogamus*,] Vox adeos, quos desperamus exorari posse, quique ut ait Cicero 2. fam. 17. *deteriores sunt rogati.* Pro *Quinctio*: *Quod si facere nolit*, atque *inhibuerit ejusmodi rationibus illum ad suas conditiones perdere, sese nihil precari, & si quid agere velit, iudicii defendere.* *Gronovius.*

1303. *Tu solus mihi, Thefeu, ipse necdum*] Merito ineptissime exteri illam diphthongum censuerunt summi viri: sed restituere locum totum non erat nisi codicis Etrusci. Ejus est: *tu solus mihi*, *Eripere nec tu. maximum evasi metum.* Continuaturque omnia sub una Amphitruonis persona, neque vel Thefei vel Herculis hic admittuntur partes. Verba sunt desperantis de pervincenda obstinatione Herculis, eoque precibus omissis jam indignantis & susque deque habere se fingentis,

quicquid tandem in se consulat. Quod naturaliter evenit, ut magnis precibus nostris rejectis dolore accendamus in iram, & quod rogamus, prope impetratum nolumus, sed & verbis contrariis interdum indignationem testemur. Ita tamen desperat & oburgat, ut arte interim spem & hortamenta ingerat. Age, inquit, quando non potes flecti, fac, aperi & monstra, quod me vis cogisque facere: (hoc est enim: *pande, quod fieri jubes*: occide te, quod vis, ut ego quoque faciam, & me occidam) desino precum, cessat & dolor: venit in mentem, te quidem posse, parcendo tibi, servare mihi natum: sed nec tu, licet te interficias, potes illum mihi eripere. (Sive quia antecedere & prior mori constituit, sive quia etiamsi mortuo, filio tamen Hercule, erat futurus gloriosus.) Liber igitur sum me, tu: neque enim potes mihi, ut nunc est, miseriam augere; potes minuere: quod si non fiat, non tam malum est desperantibus non levari, quam bonum est miseros fieri non posse. Et quæ sequuntur sine dubio ejusdem Amphitruonis. Sed & *Flor. potes facere, sine tu me.* Itaque *Nic. Heinsius*: *potes efficere.* *Gronovius.*

1305. *Miserum*] Miseriorem me reddere non potes tua morte, felicem, si vivas.

1306. *Sic statue*] *Ad Herculem, jam*

H
Famque
Aut vivis, a
Famque
In ore prim
Vitam dat
Letale ferr
Hic, hic ja
Hic. Jam
Succumb
Eat ad lat
Viramus.
Thefeu,
Scelerata
Hac nixu
Pellam d
Ubi me

jam delit
verit: e
militans
1306.
rentia vive
necis. Farn
jam sentim
1309. Fy
formidit,
paulo non
1310. N
em 130. In
creta hac
si dicitur
Jam nesci
ris amari
in vita
Tarde
nescio
dibus, si
lib. 2. de
1312.
rituam:
ceterum ha
in veris q
pa & in

Famamque in arcto stare & ancipiti scias.
 Aut vivis, aut occidis. hanc animam levem,
 Fessamque senio, nec minus quassam malis,
 In ore primo teneo. tam tarde patri 1310
 Vitam dat aliquis? non feram ulterius moram,
 Letale ferro pectus impresso induam:
 Hic, hic jacebit Herculis sani scelus.
Herc. Jam parce, genitor, parce; jam revoca manum.
 Succumbe virtus, perfer imperium patris. 1315
 Eat ad labores hic quoque Herculeos labor;
 Vivamus. artus alleva afflictos solo,
 Theseu, parentis: dextra contactus pios
 Scelerata refugit. A. Hanc manum amplector libens:
 Hac nixus ibo, pectori hanc ægro admovens 1320
 Pellam dolores. *Herc.* Quem locum profugus petam?
 Ubi me recondam? quave tellure obruam?

Quis

jam deliberata morte ferocior se convertit: non supplicans, ut prius, sed minicans. *Delrius.*

1308. *Aut vivis*] Nisi mutata sententia vivere statuas, mihi causa eris necis. *Farnab. Levem,*] Quæ mihi jam seni misero facile discedat. *Idem.*

1309. *Fessamq; senio, nec minus quassam malis,*] *Etruscus: nec minus fessam malis,* non insuavi repetitione. *Gronov.*

1310. *In ore*] *Φυξὸν ἐπιχέειλε* in primotibus labris, in extrema hac statione, hinc signo quasi dato facile avolaturam. *Farnabius.*

Tam tarde] Tanrum rogatus, cunctaris adhuc vitam, id est, causam cur in vita maneam, donare mihi patri? *Tarde*] Hoc addit, quia multum beneficio detrahit, qui cunctatur. bis dabis, si cito dederis. Vide Senecam lib. 2. de benefic. c. 12. & seqq. *Delr.*

1312. *Letale ferro pectus impresso induam:*] Recte sic *Cruterus,* & auctorem habet *Florentinum:* non etiam in versu, quem addit ex *Thyeste,* quamvis & in *Rhetorum* libellis factato:

Brutium Coro feriente pontum. Sic, inquam, liber optimus. *Gronovius.*

1313. *Sani*] Volentis ac scientis, ut modo vers. 1330. *Farnabius.*

1315. *Succumbe*] Cedar justitia, quæ impietatem meam in natos vindictura erat, pietati in patrem. *Idem.*

1316. *Hic quoque*] Quod dolorem meum vicerim, & quod, ut patrem servem, tantæ impietatis conscientia superstes esse velim. *Idem.*

1317. *Vivamus*] Ego, & propter me pater. *Idem.* *Artus*] Tu, o *Theseu,* tolle humo patrem, manus meæ pollutæ non audent tangere. vide sup. vers. 1192. *Idem.*

1319. *Hanc manum*] Hanc Herculis manum amplector potius. *Idem.*

1321. *Quem locum*] Coegistis me vivere, sed in qua orbis parte latebo, ubique notus? aut quo flumine vivo ablutus expurgabo me, cui alto infixæ animo sedet tam diræ impietatis memoria? *Idem.*

1322. *Quave tellure obruam?*] *Etruscus: obruat.* *Gronovius.*

Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Persica
 Violentus unda Tigris, aut Rhenus ferox,
 Tagusve Ibera turbidus gaza fluens, 1325
 Abluere dextram poterit? Arctoum licet
 Mæotis in me gelida transfundat mare,
 Et tota Tethys per meas currat manus,
 Hærebit altum facinus. in quas impius
 Terras recedes? Ortum, an Occasum petes? 1330
 Ubique notus perdidit exilio locum.
 Me refugit orbis. astra transverfos agunt
 Obliqua cursus; ipse Titan Cerberum
 Meliore vultu vidit. ô fidum caput
 Thefeu, latebram quære longinquam, abditam. 1335
 Quoniamque semper sceleris alieni arbiter
 Amas nocentes, gratiam meritis refer

Vicem-

1323. *Tanais*,] Scythiæ fl. *Farn. Nilus*,] Ægypti fl. *Idem.* *Quis Persica Violentus unda*] Equidem in Persicum sinum fertur Tigris: sed an hoc satis causæ, cur ejus unda *Persica*? Sane magna potestatum licentia in gentium vicinarum nominibus inter se confundendis. An mavis, quod placebat Nic. Heinio: *percisa Violentus unda Tigris*. nam à celeritate, qua defluit, nomen illi inditum vult Curtius. *Gron. Persica Tigris*,] Qui in Armenia majore nascens magnam Asiæ partem perfluens in sinum Persicum defertur. fl. rapidissimus, unde & nomen habet: sagittam enim Persæ Tigrin appellant; & hinc feræ nomen. *Farn.*

1324. *Ferox*,] Ipse fl. impetuosus, vel propter feroces accolæ Gallos & Germanos, quos distinguit. *Idem.*

1325. *Tagusve*] Fl. Lusitanæ, quæ Iberiæ; id est, Hispaniæ pars. *Idem. Gaius*] Aureis arenis. *Idem.*

1327. *Mæotis*] Palus Scythiæ. *Id. Mare*,] Septentrionale, vel Euxinum. *Idem.*

1328. *Tota Tethys*] Vxor Oceani, *Metonym.* mare. Mari autem polluta

cuncta expiari credebantur: *Θάλασσα κλύει πάντα τὰ ἀνθρώπων κακά. Idem.*

1332. *Me refugit*] Homines me abhorrent, dii oderunt. *Idem.*

1333. *Ipse*] Sol plus obscuratur me viso, quam Cerbero. vid. vers. 60. *Idem.*

1334. *Ofidum*] *Ὁ φίλη καὶ φιλὸς πῶς ἐπίσσει.* Qui Pirithoo fidus extitisti comes in rapienda Proserpina, mihi in furore meo. *Idem.*

1336. *Quicumque semper*] Quando solum alloquitur Thesea, & illum amare dicit etiam nocentes, propter Pirithoom, ne in scelere quidem relicto, nemo non videt ineptum hinc illud, *Quicumque.* Succurrit in tempore codex Etruscus: *Quoniamque semper. Quæ* omnino vera lectio est. *Gronovius.*

1337. *Amas nocentes*,] Hoc dicit, quia Thefeu amaverat Pirithoom, atque eum juverat in rapienda Proserpina; nunc se liberos necantem & summum furentem furorem non deseruat. *Delrius. Meritis*] Ego bene de te merui, cum te catenis infernis exem-

erim,

Vicemque nostris : redde me infernis precor
 Umbris reductum, meque subjectum tuis
 Restitue vinclis. ille me abscondet locus.
 Sed & ille novit. *Theſ.* Noſtra te tellus manet.
 Illic ſolutam cæde Gradivus manum
 Restituet armis. illa te, Alcida, vocat
 Facere innocentes terra quæ ſuperos ſolet.

1340

rim, ſupra verſ. 805. tu referes mihi
 hanc gratiam, ſi me vinclis illis reſti-
 tuas. *Farnabius.*

1341. *Noſtra*] Athenas, quæ patria
 mea & regnum, profectus expiabile,
 nam & ibi Mars à Neptuno in judi-
 cium vocatus de cæde filii ſui Halirro-

chii omnium deorum ſententiis abſo-
 lutus eſt. *Idem.*

1343. *Illave, Alcide, vocat,*] Etruſ-
 cus, *Alcida.* Lege cum Nic. Heiſſio:
Alcida. Vt ſequenti tragædia: *Bonum*
eſt, Theſſta, quod mala ignora tua
Gronovius.

L. AN-